

Stenogrammid

XII Riigikogu, VII Istungjärk, täiskogu korraline istung

Neljapäev, 20.02.2014, 10:00

Toimetatud

10:00 Istungi rakendamine

1. 10:01 Pakendiseaduse muutmise seaduse eelnõu (568 SE) kolmas lugemine

2. 10:02 "Kriminaalpoliitika arengusuunad aastani 2018". 2013. aasta täitmise aruanne

10:00 Istungi rakendamine

09:59 Aseesimees Jüri Ratas

Head ametikaaslased, austatud Riigikogu, tere hommikust! Alustame Riigikogu täiskogu VII istungjärgu viienda töönädala neljapäevast istungit. Kõigepealt palun kõnetooli neid Riigikogu liikmeid, kes soovivad üle anda eelnõusid või arupärimisi. Kõnesoove ei ole. Teateid meil ka täna ei ole. Seega viime läbi kohaloleku kontrolli.

Kohaloleku kontroll

Kohalolijaks registreerus 82 Riigikogu liiget, puudub 19.

1. 10:01 Pakendiseaduse muutmise seaduse eelnõu (568 SE) kolmas lugemine

10:01 Aseesimees Jüri Ratas

Asume tänase päevakorra juurde. Esimene punkt on Vabariigi Valitsuse algatatud pakendiseaduse muutmise seaduse eelnõu 568 kolmas lugemine. Kas fraktsioonide esindajad soovivad avada läbirääkimisi? Kõnesoove ei ole, seega võime minna lõpphääletuse ettevalmistamise juurde. Panen lõpphääletusele eelnõu 568. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Hääletustulemused

Poolt hääletas 88 Riigikogu liiget, vastuolijaid ega erapooletuid ei ole. Vabariigi Valitsuse algatatud pakendiseaduse muutmise seaduse eelnõu 568 on seadusena vastu võetud. Esimese päevakorrapunkti käsitlemine on lõppenud.

2. 10:02 "Kriminaalpoliitika arengusuunad aastani 2018". 2013. aasta täitmise aruanne

10:02 Aseesimees Jüri Ratas

Liigume edasi teise päevakorrapunkti juurde, milleks on "Kriminaalpoliitika arengusuundade aastani 2018" 2013. aasta täitmise aruanne. Ettekandja on justiitsminister Hanno Pevkur. Lubage mul lühidalt tutvustada ka selle päevakorrapunkti menetlemise korda. Kõigepealt on justiitsministri ettekanne kuni 20 minutit, seejärel saab talle küsimusi esitada. Iga Riigikogu liige võib ettekandjale esitada ühe suulise küsimuse. Peale küsimuste vooru on läbirääkimiste voor, mille käigus saavad sõna võtta fraktsioonide esindajad. Arutelu lõppemisel Riigikogu otsust vastu ei võta. Mul on suur au tervitada Riigikogu kõnetoolis justiitsminister Hanno Pevkurit. Palun!

10:03 Justiitsminister Hanno Pevkur

Austatud istungi juhataja! Head Riigikogu liikmed! Enne, kui ma asun kriminaalpoliitika elluviimist tutvustama, lubage mul teid tänada kümne aasta jooksul tehtud töö eest! Eile vastu võetud

korrakaitseaduse koostamine on Eesti riigis aega võtnud ei vähem ega rohkem kui ligi kümme aastat. Selle taga, et see protsess lõpule jõudis ja 1. juulist Eestis korrakaitseõigus uutel alustel seisab, on suur töö ja aitäh teile selle eest!

Aga nüüd kriminaalpoliitika juurde. Nagu teada, justiitsminister seisab kord aastas teie ees, et anda ülevaade kriminaalpoliitikas toimuvast. Enne aruande juurde asumist pean tähtsaks märkida, et 2013. aasta oli karistusõiguse suurte muudatuste ettevalmistamise aeg. Ligi kolm aastat tööd ja vaeva nõudnud karistusõiguse revisjon päädis eelnõuga, mis on parlamendis juba läbinud esimese lugemise. On selge, et kui karistusõiguse reformiga suureneb vääртеomenetluste osakaal, siis tuleb tähelepanu pöörata ka sellele menetlusliigile, mida võiks kujundlikult nimetada kriminaalmenetluse väikevennaks või -õeks. Mul on hea meel tõdeda, et eelmise aasta lõpus jõudis Riigikokku ka vääртеomenetluse seadustiku eelnõu. Seda koostades seadsime eesmärgiks kiire, tõhusa ja kvaliteetse vääртеomenetluse, mis vähendaks nii menetleja kui ka vääртеoga seotud isikute ajakulu ja bürokraatiat.

Oleme juba ajakirjanduseski arutlenud ja ilmselt arutleme ka edaspidi, kumb on mõistlikum: kas karistada kedagi kuriteo või vääртеo eest. Kokku võttes on ju küsimus selles, mis nimetus on mingile teole mingil ajajärgul antud. Näiteks peeti omal ajal kuriteoks eraettevõtjalikku tegevust ning kas või seda, kui kariloomadele või kodulindudele osteti leiba või muid toiduaineid riigi või kooperatiivi kauplustest. Arusaamad muutuvad aja jooksul. Nii oligi nüüd, rohkem kui kümme aastat pärast karistusseadustiku kehtima hakkamist, paras aeg teha põhjalik karistusõiguse revisjon.

Kui rääkida kuri- ja vääртеgedest, tasub kindlasti mõelda ka rahakotile. Kuritegusid on riigil suhteliselt kallis menetleda. Näiteks Eesti keskmise palga eest saab menetletud vaid umbes kaks poevargust. Sama asja vääртеomenetlus on neli kuni viis korda odavam. Ja kui poevargale on tagajärg enamasti sama ehk ta maksab karistuseks raha või on lühikest aega kinnipidamisasutuses, siis tasub mõelda, kas nii palju kallim menetlus, nagu kriminaalmenetlus on, ikka annab meile märkimisväärselt parema tulemuse või mitte.

Nüüd aga ülevaade kriminaalpoliitika eesmärkide täitmisest. Kuna aeg on piiratud, keskendun vaid peamisele. Detailsema ülevaatega saab tutvuda Justiitsministeeriumi kodulehel. Alustuseks räägin kuritegevuse üldisest tasemest, mille kohta saate lugeda ka Justiitsministeeriumi statistikakogumikest, mis on teile kättesaadavad eelnõude riulil.

Registreeritud kuritegude arv langes mullu esmakordselt alla 40 000: 2013. aastal registreeriti 39 631 kuritegu, mis on 3% vähem kui 2012. aastal ning 31% vähem kui kümme aastat tagasi. Ka Justiitsministeeriumi ohvriuuring, Eurobaromeeter ja Statistikaameti sotsiaaluuring kinnitavad, et inimeste turvalisus on paranenud ja turvatunne tugevnenud.

Nüüd aga kõige raskematest kuritegudest, sh tapmistest. Vägivalla tagajärjel hukkunud inimeste arv vähenes eelmisel aastal märkimisväärselt ja jõudis uue iseseisvusaja madalaimale tasemele. 1994. aastal tapeti Eestis veidi üle 400 inimese ja näiteks 2012. aastal 64 inimest. 2013. aastal oli tapetuid 42. Langus on olnud kiire – 20 aastaga kümme korda. Samas on tapmisi praegugi liiga palju. Muret tekitab perevägivallaga seotud tapmiste osakaal, mis moodustab kõikidest tapmistest 31%. Et jõuda tapmiste suhtarvu poolest Euroopa keskmise lähedale, peaks tapmiste arv vähenema veel kaks korda.

Süüdimõistetute arv vähenes mullu Eestis 4%, vahistatute arv aga ligi viiendiku ehk 18%. Aastavahetuse seisuga oli Eestis 684 vahistatut, seda on kaks korda vähem kui kümme aastat tagasi. Siiski ei ole põhjust rõõmustada, sest paari kuu eest Justiitsministeeriumis valminud analüüs näitab, et vahistuse ajad on endiselt ülearu pikad: vahistus kestab keskmiselt kuus kuud ja seda on ilmselgelt liiga palju.

Mullu analüüsisid nii Justiitsministeerium kui ka Tartu Ülikool vahistamist ja sellega seoses kriminaalmenetlust eelkõige põhiõiguste tagamise aspektist. Ma olen kindlalt seda meelt, et vahistamise, samuti läbiotsimise ja jälitustegevuse regulatsiooni tuleb muuta veel sel aastal. Valmistame praegu ette asjaomast seaduseelnõu ja ma väga loodan, et valitsus esitab selle Riigikogule juba enne jaanipäeva.

Kriminaalpoliitika esimene prioriteet on võitlus alaealiste kuritegevuse vastu. Selle tase on viimastel aastatel olnud stabiilne. Kuigi Eestis pole tõsiseid probleeme noortejõukude organiseeritud suurte avalike korratustega, annab olukorda märkimisväärselt parandada. Jätan praegu kõrvale pereprobleemid, sõltuvusainete tarvitamise ja koolist väljalangemise, mis on alaealiste kuritegevust soodustavad ühiskondlikud murekohad, ja keskendun alaealistega tegelevatele asutustele.

Erikoolide probleemid on Tapal toimunu tõttu taas päevavalgele tõusnud. 2008. aastal lugesime uudiseid Puiatu Erikoolis valitsenud vägivallast, 2009. aastal toimus seal midagi samasugust nagu hiljuti Tapal ning sama aasta septembris oli Puiatu kool juba suletud. Tapa Erikooli ei saa sulgeda, kuid

kindlasti saab teha süsteemi nn taaskäivituse. Erikoolis viibivaid, enamjaolt ebasoodsatest kasvutingimustest pärit lapsed ei tohi käsitleda kui kurjategijaid ning neid koole kui karistusasutusi, kus töötajad täidavad vangivalvuri ülesandeid. Mullu teie ees seistes ütlesin, et erikool peab muutuma rohkem rehabilitatsiooniasutuseks, täna olen selles veelgi enam kindel. Rõhutan, et piisav hulk professionaalseid töötajaid on sellise asutuse toimimiseks hädavajalik, kuid ilmselt peab esimese hooga panustama koolide renoveerimisse, sest nende praegune aegunud arhitektuurne lahendus soosib vägivalda ja loomulikult ka korratusi. Erikoolide renoveerimise tähtaegu on kahjuks edasi lükatud mitte kuude, vaid aastate kaupa. Loodan, et Haridus- ja Teadusministeeriumi hiljutised lubadused peavad vett ning juba lähiajal avatakse uue näoga koolid.

Siit on sobiv edasi minna küsimusega, kes vastutab riskilastega tegelemise eest, kui perekond, tavakool ja omavalitsus enam hakkama ei saa. Erinevalt paljudest teistest riikidest on Eestis see ülesanne eelkõige erikoolidel ja alaealiste komisjonidel. Samas on uue lastekaitse seaduse eelnõus tehtud ettepanek suurendada sotsiaalsüsteemi osatähtsust selliste laste abistamisel. Omavalitsuse lastekaitse süsteemi kõrvale tekib riiklik lastekaitse süsteem. Seega hakkab riik mõne aja pärast tegelema samade laste ja peredega paralleelselt nii haridus- kui sotsiaalsüsteemis. Kas selline lähenemine ennast õigustab, näitab aeg. Näiteks meie põhjanaabrite juures veavad erikoole sotsiaal- ja haridusministeerium koos. Minu hinnangul võiks kaaluda ka alaealiste komisjonide sidumist riikliku lastekaitse süsteemiga, et süsteem oleks tõesti harmoneeritud ja toimiks.

Kriminaalpoliitika teine prioriteet on korduvkuritegevuse ennetamine. Eestis oli aastavahetuse seisuga 3123 vangi. Kui vaadata, kuidas need inimesed on vanglasse jõudnud, kui pikad on karistused ja mil määral me toetame nende õiguskaualekat elu pärast vabanemist, siis ei saa öelda, et oleksime saajaprotsendiliselt täitnud arengusuundade eesmärgi vangistada vaid ohtlike kalduvustega kurjategijaid. Euroopa keskmisele tasemele jõudmiseks peaks Eestis olema praegusest umbes kaks korda vähem vange.

Tõsiasi on ka see, et 76% vangistatuist kannab oma karistuse lõpuni. See tähendab, et teisel pool vangla väravat ei oota neid tugi ega järelevalve. Kohus jätab need inimesed enne tähtaega vabastamata eelkõige ilmselt kaalutlusel, et nad võivad toime panna uusi kuritegusid. See on inimlikult mõistetu, kuid sellel on hind: kuritegevuse kool vanglas kestab kauem, toetavad perekondlikud ja ühiskondlikud sidemed katkevad ning vabanenul pole võimalust harjuda uue eluga järk-järgult. Seepärast ütlen, et meie kriminaalhooldussüsteem on valmis täitma palju rohkem neid ülesandeid, milleks see on ellu kutsutud, ning ei maksa anda käest võimalust korduvkuritegevust vähendada.

Aga kriminaalhooldaja pole ainus, keda vabanev vang kuritegevusest hoidumiseks ja oma elu rööbastele seadmiseks vajab. Eelmisel aastal rääkisin vabatahtlikest tugisikutest, kes toetavad vabanejaid. Seda tuge on saanud 213 vabanevat või juba vabanenud kinnipeetavat. Neist on vanglasse tagasi sattunud alla kümne inimese. Võrreldes üldise retsidiivsusega on see tulemus märkimisväärne. Näiteks 38% 2012. aastal vanglast vabanenutest pani aasta jooksul toime uue kuriteo. Meenutan, et tugiteenust saanud 213 inimesest vaid kümme sattus vanglasse tagasi. Veel on vara täie veendumusega öelda, et tugisikute abi kasutanud inimesed suudavad õiguskaualekalt toime tulla elu lõpuni, aga me jälgime asjade seisu tähelepanelikult ja anname tulemustest kindlasti Riigikogule teada.

Korduvkuritegevuse vähendamise juurest lähen järgmise kirgi kütva teema juurde: isikuvastased kuriteod. Ennekõike räägin täna perevägivallast. 2013. aastal registreeriti 2752 perevägivalla kuritegu ehk kasv oli 23%. Perevägivald moodustab veidi üle kolmandiku kõigest vägivallakuritegudest. Samal ajal on tegu ikkagi ääretult latentse kuriteoliigiga. Naiste varjupaikade statistika järgi pöördus politsei poole vaid 11% ohvritest. Muret tekitab ka alaealiste ohvrite osakaal ja nende laste hulk, kes näevad oma kodus vägivalda. Veel olgu öeldud, et vähemalt 1% perevägivalla juhtumite puhul oli ohver lapseootel ja peaaegu sama palju juhtumeid oli seotud tapmistega ja mõrvadega.

Et tagada nende juhtumite õigeaegne ja tulemuslik lahendamine, peame saama ühise mõttemütsi ja tegevuskava alla kohalikud sotsiaal- ja lastekaitsetöötajad, politseinikud, prokurörid, ohvriabi töötajad, tervishoiutöötajad, naiste varjupaigad ning lastega seotud juhtumite puhul ka haridustöötajad. Sel eesmärgil loodigi 2013. aastal Justiitsministeeriumi eestvedamisel ja mitme asutuse koostöös Pärnumaal esimene perevägivallavastane võrgustik, mille eesmärk on senisest kavalikamalt juhtumeid menetleda ja ohvreid toetada. Kuigi ohvrite ja vägivallatsejatega tegelevad spetsialistid seisavad sama asja eest, oli vaja tõuget, mis aitaks neil mõista igapäevase koostöö tähtsust. Projekti meeskond koondas spetsialistid selgemalt ühe eesmärgi nimel tegutsema ja aitas neil mõista, kes on nende peamised partnerid ja mis on iga osalise ülesanne juhtumite lahendamisel. Samalaadsed

võrgustikud on plaanis luua edaspidi üle Eesti.

Märkimist väärib seegi, et Justiitsministeerium toetas 50 000 euroga perevägivallatsejatele mõeldud programmi. Me peame mõistma lihtsat tõde: et vägivalda ära hoida, tuleb tegeleda mõlema poolega, nii ohvri kui ka vägivallatsejaga.

Lõpetuseks räägin korruptsioonist. 2013. aasta oli eriline aasta. Esiteks meenutan, et kevadel jõustus uus korruptsioonivastane seadus, mis on võrreldes eelkäijaga märksa sisulisem. Näiteks kohaldub seadus huvide konflikti vältimise piirangutega kõigile neile, kes ükskõik millisel moel täidavad avalikke ülesandeid. Nii ei saa enam puggeda juriidilise vormi või seaduslõnga taha, et teha huvide konflikti maiguga tehinguid.

Eelmisel aastal kinnitas valitsus uue korruptsioonivastase strateegia aastani 2020. Vahepalana olgu öeldud, et see on aasta, kui toimuvad Tokyo suveolümpiamängud. Ja prognooside kohaselt saab selleks ajaks Hiina jüaan euro ja dollari kõrval kolmandaks peamiseks vahetusvaluutaks. Kui tõsisemalt rääkida, siis peaks see olema ka aasta, kui strateegia eduka rakendamise kaasabil jõuab Eesti kõige vähem korrumpeerunud riikide hulka. Ütlus, et me upume strateegiate merre, on saanud kriitikamalakaks, mille järele on kerge haarata. Aga küsimus ei ole ju selles, kas strateegiaid on palju või vähe, küsimus on selles, kas need töötavad. Korruptsioonivastane strateegia on planeeritud olema elav ja formaalsusi vältiv tegevuskava. Vähendame võimalusi, mis korruptsiooni soodustavad, tõstame teadlikkust ja suurendame protsesside läbipaistvust. Soovime jõuda nii ettevõtjate kui ka noorteni. Ning kuigi tegu on valitsuse strateegiaga, soovitan teilgi, head Riigikogu liikmed, heita pilk sellele lühikesele ja konkreetsele dokumendile. Neile, kes veel ei ole seda lugenud, võib vihjeks öelda, et seal räägitakse ka poliitikutest. Eelmisel aastal lõppes Eestile edukalt GRECO hindamise kolmas voor. Naljaga pooleks võib isegi öelda, et tänu Eesti erakondade rahastamise hindamisele teab meie avalikkus Euroopa Nõukogu korruptsioonivastast ühendust GRECO nüüd paremini kui kreeka päritolu Hispaania renessansikunstnikku El Grecot. Mida GRECO meile ütles? Tähtis on, et tunnustatakse meie erakonnaseaduse muudatusi, mis vastavad peaaegu kõigile hindamisaruande soovitudele. Erakondade ja valimiskampaaniate rahastamine on saanud kindlama ja läbipaistvama raamistiku. Et me aga selle paituse soojuses unelema ei jääks, siis toonitan, et teistel teemadel hindamine jätkub, sh ka parlamendiliikmete huvide konflikti ärahoidmise teemadel.

Lugupeetud Riigikogu liikmed, panen teile südamele: kasutage enda moodustatud korruptsioonivastast komisjoni ja nõudke neilt veel enne sooja suve koolitusi ja kirjalikke näidiskaasuseid, mis aitaksid huvide konflikti vältida! Teie saate targemaks ja loodetavasti on rahul ka GRECO, kes hindab Eesti tegevusi juba sel suvel. Tasub meenutada ka äsja avaldatud Euroopa Komisjoni korruptsiooniaruannet ja selle soovitusi Riigikogule. Veel märgin, et Eesti koht Transparency Internationali korruptsiooni tajumise indeksis paranes. Eesti sai 68 punkti ja maandus sellega riikide edetabelis kõrgel 28. kohal. Eesti hea positsiooni taga tundub olevat järjekindel nihe paremuse poole. Meile antud hinnangud tervikuna on paranenud. Kui suudame veel kaheksa kohta ülespoole rühkida, siis oleme 20 parema hulgas, mis oleks 177 võrreldava riigi seas märkimisväärne tulemus.

Nüüd kommenteerin seda, et korruptsioonikuritegude arv on suurenenud. Kindlasti vaatate teile antud statistikakogumikust jahmatusega, et võrreldes 2012. aastaga kasvas korruptsioonikuritegude arv kaks korda. Siin tuleb aga arvestada, et registreeritud korruptsioonikuritegude arv sõltub peamiselt kolmest tegurist: seadusmuudatused, õiguskaitsete töö ja korduvus ehk ühe isiku samad kuriteod. 2013. aastat iseloomustab just suur kordunud kuritegude arv. Üks suurem juhtum on seotud Maanteeameti Haapsalu eksamineerijaga, kes võimaldas vähemalt 33 inimesel teooriaeksami läbi teha altkäemaksu eest. Selles loos oli päris palju altkäemaksu andjaid. Teine suurem lugu oli Keskkonnainspeksioonis, kus inspektor jättis meelehea eest kontrollikohustuse täitmata ning jagas ametkondlikku infot. Ilma nende kahe skeemita ei oleks korruptsioonikuritegude arvus erilist muutust toimunud.

Head Riigikogu liikmed! Riigiasutuste ja nende partnerite koostöös on tehtud palju, et muuta Eesti turvalisemaks. Ent palju seisab veel ees. Lisaks parlamenti juba jõudnud seadusmuudatustele seisab sel aastal ees, nagu ma mainisin, kriminaalmenetluse korrastamine, et tagada parem põhiõiguste kaitse. Samuti tuleb seada uued sihid, mida järgida, kui aasta lõpul saab läbi vägivalla vähendamise arengukava rakendamise aeg. Loodan teie kõigi koostööle ja konstruktiivsele kaasamõtlemisele nii täna kui ka edaspidi. Aitäh!

10:21 Aseesimees Jüri Ratas

Austatud minister, suur tänu! Teile on ka küsimusi. Marika Tuus-Laul, palun!

10:22 Marika Tuus-Laul

Aitäh! Härra minister! Mis te arvate, kas krooniline kauplusevaras, kes vargusest ka elatub, kardab rohkem kriminaalmenetlust või väärteomenetlust? Mida te prognoosite: kui me nüüd karistuse rahalist piiri tõstame, kas see toob vargusi juurde või vähendab neid?

10:22 Justiitsminister Hanno Pevkur

Aitäh! Varguste arvu eelmine muudatus eriti ei mõjutanud. Kui me võtame 2002. aasta ja pärast seda tehtud muudatused, siis kui otsustada küsitluste järgi, mis Justiitsministeerium on läbi viinud, ja muude uuringute järgi, siis ei lähtu vargad mitte niivõrd vara väärtusest, kuivõrd sellest, kui lihtne on ühte või teist eset varastada. Sellest tulenevalt ma arvan, et üldine varguste arv ei kasva. Mis puutub kroonilistesse varastesse, nagu te neid sissejuhatuses nimetasite, siis korduvvargus saab edasipidigi kriminaalkorras karistatud, sõltumata sellest, kui suur on varastatud kraami väärtus. Ma usun, et suurt nihet siin ei tule. Süütegude arv jääb ilmselt enam-vähem samaks, aga süütegude sees toimub kindlasti nihe selles suunas, et väärtegude arv kasvab ja kuritegude arv kahaneb. Aga see oli samamoodi ka eelmine kord, kui karistusseadustik vastu võeti.

10:23 Aseesimees Jüri Ratas

Neeme Suur, palun!

10:24 Neeme Suur

Aitäh, härra juhataja! Kriminaalpoliitika arengusuunad näevad ette koostööd kohalike omavalitsustega kuritegevuse ennetamiseks. Ehk härra minister kirjeldaks pisut täpsemalt, kuidas eelmisel aastal koostöö kohalike omavalitsustega õnnestus? Mis valdkondades seda tehti ja mis valdkondades peaks rohkem tegema? Kuidas see suund areneb?

10:24 Justiitsminister Hanno Pevkur

Koostööd tehakse nii omavalitsuste kui ka maavalitsustega. Võib-olla parim näide on Pärnumaa, nagu ma oma kõnes mainisin. Aga omavalitsustega teevad korrakaitseasutused pidevalt koostööd, eelkõige otseselt politsei tasandil. Politsei asjaomaste üksuste ja omavalitsuste ühine ennetustöö on päris tõhus olnud. Küsimuse teine pool oli, mis tööloik võiks olla parem või kuhu me võiksim suunduda. Ma keskendaksin tähelepanu eelkõige kahele sihtrühmale: need on noored ja perevägivald. Omavalitsuse sotsiaalsüsteem peaks olema selline, et seda saaks usaldada. Inimesed peavad teadma, et kui peres tekivad probleemid, siis vajaduse korral saab omavalitsusest tuge ja abi. Kui aga omavalitsusse ei julgeta minna, siis peaks abi saama kas või nendesamade naiste varjupaikade kaudu, mis enamasti igas maakonnas olemas on. Nii saaksid perevägivalda juhtumid ka rohkem teadvustatud. Nagu ma ütlesin, naiste varjupaikade läbiviidud uuringu kohaselt jõudis ainult 11% perevägivalda juhtumitest politseini. See on liiga väike arv. Kui me tahame perevägivalda juhtumitega tõsiselt tegelda, siis peame lootma, et ohvrid nendest teada annavad. Mis puutub koostöösse omavalitsustega, siis selles ma näen tõesti kahte suunda: esiteks, noored ja lapsed, kuna koolid on ju enamasti omavalitsuste hallata, ja teiseks siis perevägivald.

10:25 Aseesimees Jüri Ratas

Valeri Korb, palun!

10:26 Valeri Korb

Aitäh! Lugupeetud härra minister! Justiitsministeeriumi ülesanne on õiguspoliitika kavandamine ja Eesti õiguse süsteemne arendamine. See töö on seotud inimestega. Ütleme ausalt, et suurem osa nendest tulemustest, millest te rääkisite, sõltub sellest, kuidas Siseministeeriumi rahvas töötab, mitte Justiitsministeeriumi oma. Nende teravamad probleemid on teada. Me räägime politseitöötajatest, nende palkadest, me räägime politseikaadri volavusest jne. Mul on teile küsimus: kui tihti teie ja siseminister arutate koos oma kolleegidega neid asju seoses ülesannetega, mis seisavad Justiitsministeeriumi ees?

10:27 Justiitsminister Hanno Pevkur

Arutame seda kolleegidega väga tihti. Meil on selline ametlikus vormis traditsioon kaks korda aastas omavahel kokku saada, nii et kaasatud on ka politsei ja prokuratuuri juhid. See koostöö on väga tihe. Me lepime igaks aastaks eraldi kokku, millised on kuritegevusvastase võitluse prioriteedid. Suurtes piirides on need kokku lepitud juba Laulasmaa deklaratsioonis kahe praeguse lugupeetud Riigikogu liikme poolt, kes tollal olid ministrid. Need on Rein Lang ja Kalle Laanet.

Kui nüüd vaadata teie küsimuse püstitust, siis ma natukene tahaksin seda ümber sõnastada, ja seda just eile vastuvõetud korrakaitseaduse valguses. Kui te korrakaitseaduse lahti võtate, siis te näete sealt, kes on avaliku korra eest vastutav isik. Avaliku korra eest vastutav isik on igaüks ise. Kuritegevuse poole pealt lähenedes on muidugi nii, et kui inimene kuritegu toime ei pane, siis kuritegu ei ole. Loomulikult on võitlus kuritegevuse vastu ja kuritegude lahendamine riigi ülesanne. Selle täitmisel mängivad rolli väga paljud asjaolud, mitte ainult palk, millele te viitasite, vaid kindlasti väga paljud muudki tegurid.

Ennetustöö aga on selline, kuhu ressursi suunamisel on tulemused märkimisväärsed. Ma saan näiteks tuua kinnipeetavate vabastamise. Kui me oleme suunanud vangid kriminaalhoolduse alla ja neile on õnnestunud ka tugiisiku abi tagada, siis, nagu ma ütlesin, umbes 200 endisest kinnipeetust on vaid kümme pannud toime uue kuriteo. Keskmise üldise retsidiivsuse näitaja aga oli aastal 2012 tervelt 38% – see on siis isikute puhul, kes on vabanenud tähtaegselt. Nii et kindlasti aitab tõhus koostöö, sh ka kuritegude ennetamisel, kuritegevust vähendada. Kui me räägime nende inimeste abistamisest, kes on kuriteo toime pannud ja saanud oma karistuse, ning karistus on olnud selline, et nad on saadetud kinnipidamisasutusse, siis minu soov on kindlasti näha, et me kriminaalhooldust ja seeläbi ka ennetähtaegset vabastamist Eestis rohkem rakendaksime. Me ei tohiks seda peljata, nagu me seda praegu kahjuks pelgame.

10:29 Aseesimees Jüri Ratas

Inara Luigas, palun!

10:29 Inara Luigas

Aitäh, austatud minister! Minu küsimus on maksudest kõrvalehoidmise ja maksukelmuse kohta. Kui vaadata joonist, mis kajastab registreeritud kuritegude arve, siis näeme, et aastal 2008 oli 35 suuremat maksimisest kõrvalehoidmise kuritegu. Aastate lõikes on see küll natuke vähenenud, aga mullu jõudsin enam-vähem samale tasemele. On teada, et maksupettusi on Eesti riigis palju, seejuures on ka nii, et mitte ainult raha ei jää riigile maksmata, vaid seda petetakse ka riigilt välja. Paljud ettevõtted kasutavad teatud lünkasid Eesti seadustes. Ning need ei ole mitte kümned miljonid eurod, vaid sajad miljonid eurod, mis on jäänud saamata. Miks valitsus teatud seaduste muutmisega nii aeglaselt tegeleb? Ja milliseid ettevõtmisi on oodata, et selliste kuritegude arv vähemaks jääks?

10:30 Justiitsminister Hanno Pevkur

Maksukuriteod ja ka ametialased kuriteod on kindlasti väga latentse iseloomuga. Need on varjatud kuriteod ja nende vastu on raske võidelda. Kui te vaatate statistikat, siis see ei näita tegelikku pilti. Statistikas me näeme registreeritud majanduskuritegude arvu ja see oleneb suures osas sellest, kui paljud on teada andnud, et on toime pandud kelmus. Sellise signaali peale asutakse asja uurima. Kui me räägime maksupettustest, siis nende puhul viib uurimisasutusena menetluse enamasti läbi Maksu- ja Tolliamet. Tema tuvastab pettuse. Nüüd me oleme tõesti maksupettuste osas hakanud vaikselt jõudma näitajateni, mis iseloomustasid asjade seisuga majanduskriisi ajal. Eelkõige tähendab see seda, et Maksu- ja Tolliameti tööd on tõhustatud ja amet suudab rohkem pettusi avastada. Kordan veel, et maksupettuste avastamisel ja selleks eraldatud ressursil on väga selge seos. Asjaomaste seadustega meil praegu probleeme ei ole. Maksupettusi puudutav regulatsioon nii karistusõiguses kui ka maksuseadustes on täiesti piisav selleks, et inimesi vastutusele võtta. Eelkõige on ikkagi küsimus selles, kui hästi suudetakse maksukäitumist muuta ja ka maksupettusi avastada. Ka rahandusminister on korduvalt öelnud, et kui Maksu- ja Tolliameti rahaline võimekus kasvab, on võimalik rohkem pettureid vahele võtta. 2013. aastal tegi valitsus selge otsuse ning eraldas Maksu- ja Tolliametile märkimisväärse lisasumma, et ameti uurimisvõimekust suurendada.

10:31 Aseesimees Jüri Ratas

Helmen Kütt, palun!

10:32 Helmen Kütt

Tänan, härra eesistuja! Austatud minister, kõigepealt suur tänu ülevaate eest! Mul on hea meel, et te endise sotsiaalministrina teate väga hästi sotsiaalsüsteemi probleeme ja hoiate silma peal ka lastekaitse seadusega tehtaval. Aga üks mure on selline, et naiste varjupaikade rahastamine on projektipõhine. See ei anna väga pikas perspektiivis võimalusi töö piisavaks planeerimiseks. Koolist välja langenud õpilased, perevägivald – kõik see ju soodustab kuritegevust. Varjupaigateenuste pakkuja ebakindlus tuleviku ees on päris tihti tulnud jutuks nõupidamistel, kus seda muret on koos sotsiaaltöötajatega vaetud. Kas te oskate öelda, kas selles rahastamises on midagi kindlamat tulemas?

10:33 Justiitsminister Hanno Pevkur

Ma väga loodan, et Sotsiaalministeerium võtab eeskujuks Justiitsministeeriumis sel aastal tehtud otsused. Me kuulutasime välja kaheks aastaks tasuta õigusabi konkursi. See abi on suunatud inimestele, kellel on raske endaga toime tulla. Seegi on projektipõhine, aga asutustele ja MTÜ-dele, kes teenust osutavad, on niisugune kindlus väga oluline. Tänu sellele nad saavad teha pikemaajalisi lepinguid. Samad lood on ka naiste varjupaikadega. Kui ma vaatan Justiitsministeeriumis korraldatud konkursi üleeile allkirjastatud tulemusi, siis näen, et raha saanute hulgas ei ole mitte ainult näiteks juristide liit ja MTÜ Õigusabikeskus, vaid nende hulgas on ka puuetega inimeste ning kutsehaigetega tegelevaid organisatsioone.

Minu ainuke soovitus on see, et meie õiguskeskkond lubab sõlmida raamlepinguid ning seda teed võiks minna. Kui päris kolmeks-neljaks aastaks ei taha, siis paari aasta peale võiks küll. Paar aastat on päris pikk tähtaeg. Justiitsministeerium on eeskujuna näidanud, loodame, et teised ministeeriumid järgivad seda.

10:33 Aseesimees Jüri Ratas

Olga Sõtnik, palun!

10:35 Olga Sõtnik

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud minister! Mina soovin küsida teie käest narkokuritegude kohta. Kui ma vaatan statistikat, mis siin toodud on, siis näen, et narkokuritegude arv ei ole viimasel ajal kahanenud, pigem on see hoopis kasvanud. Samuti on narkootikumide tarvitajate arv vägagi suur. Sellest tulenevalt on mul küsimus: mis te arvate, kas meie väga range poliitika annab tulemusi, mida me tahame näha? Narkokuritegevus ja tarvitajate arv pole ju vähenenud. Teised riigid on hakanud minema teist teed, katsetavad muid meetmeid, kuidas narkokuritegevusega võidelda. Näiteks Maailma Majandusfoorumi kogunemisel oli viimati üks diskussioon, kus osales ka Kofi Annan, kes ütles, et ta usub, et narkootikumid on hävitanud palju inimesi, kuid valitsuste poliitika on hävitanud veelgi rohkem. Sellest ka minu küsimus: kas me teie arvates peaksime midagi meie narkovastases poliitikas muutma?

10:36 Justiitsminister Hanno Pevkur

Aitäh! Võitluses narkootikumidega seotud kuritegevuse vastu on paari viimase aasta jooksul tegelikult olulisi muutusi juba toimunud. Ressurssi on sinna kõvasti juurde suunatud. Aga toon teile naljaga pooleks näite tervishoiust. Inglismaal arutati, et statsionaaris on voodipäevade arv liiga suur ning kuidas selle vastu võidelda. See näitaja saadi ühe aastaga väga kiiresti alla, nimetades statsionaarse ravi voodid ambulatoorse ravi vooditeks. Statistikas läks pilt väga ilusaks. Naljaga pooleks võiks ju tuua paralleeli, et nimetame asjad ringi: narkootikum ei ole enam narkootikum, ja narkokuritegude arv kukubki. Aga see ei ole mingitki moodi aktsepteeritav lahendus. Võitluses narkootikumide ja kuritegevuse vastu, mis nendega seondub, peab vaieldamatult fookus olema eelkõige tarneahelate lõhkumisel. Väikediilerite tänavalt kõrvaldamine annab kindlasti ühekordset efekti, aga tagajärg on see, et Eesti vanglates on praegu 25% kinnipeetavatest uimastitega seotud inimesed. Kui me tahame tõesti sisulisest ja tõhusast narkovastasest võitlusest rääkida, siis on vaja tarneahelad ära lõhkuda.

Kui tulla konkreetselt teie küsimuse juurde, siis ma arvan, et viimase aja muudatused on olnud üsna vajalikud. Kui ma teist valesti aru sain, siis andke andeks, aga kui te mõtlete muudatuste all õiguskorras näiteks mõne leebema narkootikumi legaliseerimist või midagi muud niisugust, siis seda ma kindlasti ei toeta. Näiteks kanepi tarvitamisest edasi tuleb astuda väga väike samm, et jõuda tugevate narkootikumideni.

10:37 Aseesimees Jüri Ratas

Rannar Vassiljev, palun!

10:39 Rannar Vassiljev

Aitäh! Hea minister! Ma sain su jutust aru, et mis puutub maksupettustesse, siis meil on seadustega kõik korras. Pigem on küsimus maksuameti võimekuses ja väiksevõitu ressursis, et pettusi avastada ja nende hulka vähendada. Kas ma teen sellest mõttekäigust õige järelduse, et selles kontekstis võiksime menetlusest välja lükata käibemaksuseaduse ja raamatupidamise seaduse muutmise seaduse eelnõu, mis räägib vähemalt 1000-euroste arvete deklareerimise vajadusest, samuti pole vaja sõiduautode sisendkäibemaksu puudutavaid põhimõtteid muuta? Kas neid muudatusi tegelikult selles kontekstis vaja poleks?

10:40 Justiitsminister Hanno Pevkur

See ei ole õige järeldus. Neid on ikka vaja, need on ju suunatud eelkõige maksukäitumise parandamisele. Mõlema teema puhul ma karistusõiguslikult ja kriminaalmenetluslikult väga suurt seost ei näe. Kui isikud jätaavad kuritegelikult maksud maksmata, siis karistusõiguslikult ja kriminaalmenetluslikult on võimalik neid karistada, miski ei takista seda menetlemast. Kõnealused kaks seadusmuudatust on eelkõige suunatud sellele, et parandada inimeste maksekäitumist, aga karistusõiguslikult ja kriminaalmenetluslikult on võimalused selliste rikkumiste avastamiseks ja menetlemiseks olemas.

10:40 Aseesimees Jüri Ratas

Kalle Jents, palun!

10:41 Kalle Jents

Aitäh, lugupeetud istungi juhataja! Hea minister, aitäh asjaliku ettekande eest! Sa märkisid muu hulgas suurt vahistatute arvu ja pikki keskmisi tähtaegu. Viitasid ka, et on plaanis seadusmuudatused, millega õige pea parlamenti tullakse. Kas sa mõne lausega kommenteeriksid, milles need seadusmuudatused seisnevad? Kas need puudutavad ainult vahi all hoidmise tähtaegu või on diskussiooniobjektiks ka eeluurimise tähtaeg kui selline?

10:41 Justiitsminister Hanno Pevkur

Oleme moodustanud töörühma, kuhu kuuluvad väga lugupeetud kriminaalõiguse ja kriminaalmenetluse spetsialistid. Sinna kuuluvad meie palutud analüüsi läbi viinud Jaan Ginter, kes on Tartu Ülikooli õigusteaduskonna dekaan, samuti advokatuuri esindajad. Ülikoolist on veel inimesi, aga kuna rühm on päris suur, siis ei hakka ma kõiki üles lugema.

Küsimusele, mis täpselt välja pakutakse, praegu lõplikku vastust ei saa anda. Saan öelda oma subjektiivse arvamuse, kuhu umbes me võiksime sellega jõuda. Ma usun, et ka Jaan Ginteri analüüsist tuli väga selgelt välja, et vahi all hoidmise maksimaalset lubatud pikkust tuleks lühendada. Praegu on see kuus kuud. Seaduse sõnastus on ebaõnnestunud: seadus ütleb, et isik võetakse vahi alla kuni kuueks kuuks. Vahistamise otsustes reeglina ei ole märgitud, kui pikaks ajaks inimene vahi alla võetakse. Kohus ei märgi, et on lubatud võtta isik vahi alla näiteks ainult kaheks kuuks. Kõik sõltub eeluurimise pikkusest ja üldse eeluurimise protsessist, kas isik on võimalik enne kuue kuu täitumist vabastada. Sellest tulenevalt on esimene samm kindlasti see, et üldine vahi all hoidmise tähtaeg lühendatakse vähemalt nelja kuuni.

Küsimus on ka, kas teha vahi all hoidmise tähtajad mitmeetapiliseks. Ma usun, et seda võiks tõsiselt kaaluda. Mitmeks etapiks jagamine tähendaks seda, et üldjuhul võib isiku vahi alla võtta kõigepealt kaheks nädalaks või üheks kuuks – sõltuvalt sellest, kuidas me siin saalis kokkuleppele jõuame. Sealt edasi on prokuröri kohustus minna ja taotleda pikendamise luba. Kui see on põhjendatud, saab vahi all hoidmist kuni neljaks kuuks pikendada. Ja kui on eriti rasked juhtumid, siis on ka õigus taotleda peaprokuröri loal veel pikemat vahi all hoidmist. See on vaidluse koht, kas neljast kuust veel edasi minna või mitte. Aga eeluurimise tähtaegade probleemi saaks nõnda sisuliselt ära lahendada. Kui me toome seadusse säärase etappideks jagamise sisse, siis tekib menetlejal ja prokuröri kohustus esimese

kahe nädala või kuu ajaga selgeks teha, kas vahistamine on põhjendatud või ei ole. Nii saab ka selgeks, kas isiku põhiõigusi on alust riivata nii palju, et teda peab pikalt vahi all hoidma, või on õigem ta vahi alt vabastada. Surve eeluurimise kiirele lõpetamisele kindlasti kasvab märksa ja võib-olla siis ei ole vaja eeluurimisele eraldi tähtaega määrata. Aga ma kindlasti ei välista ka seda. Vahest ikkagi tuleb kehtestada ka eeluurimise tähtaeg, nii nagu see kunagi Eestis on olnud. Seda tuleb kaaluda.

10:43 Aseesimees Jüri Ratas

Rein Lang, palun!

10:44 Rein Lang

Aitäh, juhataja! Hea Hanno, kõigepealt täistunnustus selle kokkuvõtliku raamatu eest, mis on ülimalt ülevaatlik. Ja suur aitäh sulle, et sa oma ettekandes puudutasid erikoolide temaatikat! Ma ise olin sunnitud sellega kuus aastat tegelema ja see tegelemine seisnes haridusministeeriumi pidevas veenmises, et nad midagi ette võtaksid. Paraku oli tulemuseks ainult Tartus saadud parkimistrahv. Palun püüa nüüd hajutada minu kahtlust, et erikoolid ei ole ka praegu haridusministeeriumis üldse mitte tegevuse prioriteet! Ning juhul, kui mu kahtlus on alusetu, äkki kirjeldad, mis samme nad on olukorra parandamiseks ette võtnud.

10:45 Justiitsminister Hanno Pevkur

Usun, et hiljutised sündmused Tapa Erikoolis on, seda küll kahjuks väga ebameeldival moel, erikoolide temaatika haridusministeeriumi fookusse tõstnud. Miks ma julgen seda öelda? Selle aluseks on hea kolleegi rahvusringhäälingus välja öeldud lubadus, et Tapa Erikool renoveeritakse.

Nagu ma oma kõnes ütlesin, ei piisa selleks, et erikooli noortega edukat tööd teha, ainult headest spetsialistidest. On vaja ka normaalset füüsilist keskkonda ja selle loomisest võib-olla tulekski alustada. Me oleme Tapa puhul vaieldamatult jäänud liiga kauaks komistama selle mure otsa, et sealne füüsiline keskkond ei kutsu grammi eestki noori ümber kasvama. Projekti pilte rahvusringhäälingus näidati, öeldi isegi kuupäevad, millal võiks uued majad valmis saada. Kuidas hakkab toimuma ja kas üldse järgneb ka sisuline töö, eks seda näitab aeg, see on järgmine etapp. Too järgmine etapp peaks ühel või teisel moel väljenduma uues alaealise mõjutusvahendite seaduses ja uues lastekaitse seaduses. Need kaks komponenti töötatakse välja koos – lastekaitse seadus, mis loodetavasti jõuab parlamendi lauale veel tänavu, ja alaealise mõjutusvahendite seadus. Ma loodan, et haridusministeerium on oma töödega graafikus ja nad suudavad nendega välja tulla. Nii et tuleb muuta õiguskeskonda ja füüsilist keskkonda. Edasi on juba küsimus selles, kui palju saab Tapal praeguse personaliga jätkata ja mida on vaja õppetöös muuta, et teistegi erikoolide olukord paraneks. Aga peame olema optimistid.

10:47 Aseesimees Jüri Ratas

Väino Linde, palun!

10:47 Väino Linde

Aitäh, juhataja! Minagi tänan ministrit hea ettekande eest! Küsin aga selle taustal, et meil on käsil kuritegude revisjon – mõtlen sanktsioone ja kuriteokoosseise. Suund on täiesti õigustatult leevendamise poole. Meie fraktsioonis oli täna hommikul koosolek, kus osalesid nii maksuameti esindajad kui ka mitmed äriühingute juhid. Seal koorus välja, et tänapäeval ei ole maksukuritegude karistused sageli niisugused, et annaksid otsese signaali, et ei maksa neid tegusid toime panna. Mõnesaja euro suurune trahv ei pruugi inimest õigele teele juhtida. Kas on tõsiselt mõeldud, et äkki on maksukuritegevuse puhul vaja hoopis sanktsioone karmistada?

10:49 Justiitsminister Hanno Pevkur

Usutavasti sa tead väga hästi, et karistusõiguse revisjoni käigus püüti kõik valdkonnad süsteemselt üle vaadata. Eesmärk oli, et võrreldavad kuriteod oleksid võrreldavalt karistatud. Väga paljudel juhtudel karmistati juriidiliste isikute karistusi, nii et piir tõsteti 32 000 euron. Seal on küsimus väärteo ja kuriteo piiris. Eesti õigust arendades me oleme sunnitud mõtlema sellele, kas tuleks luua mingisugune vahevariant, mille puhul asi oleks menetletav kiiresti ja efektiivselt, nagu väärteo puhul on, aga sanktsioon süüteo eest oleks väga suur trahv. Karistusõiguse revisjon selle probleemi tõstatas. Kuna me

ei tahtnud selle takistuse tõttu karistusõiguse revisjoni seisma panna, siis leppisime kokku, et karistusõiguse revisjon tuleb parlamenti ning finants- ja konkurentsisektorit puudutavate sanktsioonide mehhanism saab tänavu Justiitsministeeriumis läbi vaieldud. Loota on, et selle aastaga me suudame töö ära teha. Vahest jõuame nende muudatustega ikka praeguse parlamendikoosseisu ette. Kui ei jõua, siis jääb asi järgmisele koosseisule arutada. Aga minu hinnangul vajab finants- ja konkurentsisektor sellist vahevarianti kiire menetluse ja karmide finantskaristuste näol.

Seda nõuab tegelikult ka Euroopa Liit. Praegu me oleme Euroopa Liiduga selles mõttes mõningases kollisioonis, et Euroopa Liidu ettenähtud rahalised karistused teatud finantskuritegude eest on karmimad, kui meil on maksimaalne väärteo karistus. Aga need juhtumid on käsitatavad kui väärteod ja sellest tulenevalt oleks vaja sellist vahevarianti. Ma ise tuliselt pooldan seda, et meil oleks tõhusad finants- ja konkurentsisektorit puudutavad karistusmäärad, aga neid juhtumeid menetletaks märksa kiiremini, kui on pikad ja lohisevad kriminaalmenetlused.

10:49 Aseesimees Jüri Ratas

Austatud minister, ma väga tänan teid ettekande ja vastuste eest! Rohkem küsimusi ei ole. Kas soovitakse avada läbirääkimisi? Avan läbirääkimised. Palun Riigikogu kõnetooli Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsiooni esindaja Marko Pomerantsi!

10:51 Marko Pomerants

Tere päevast, hea eesistuja! Head kolleegid! Lisaaega ma ei palu, aga mõnel märksõnal siiski peatun. Kõigepealt tahan öelda, et justiitsministri ettekanne oli igav, aga seda heas mõttes. Olukord lihtsalt areneb poliitike rakendamise mõjul oma rada mööda, aga teisest küljest ei saa vähemasti selles valdkonnas olla nõus inimestega, kes arvavad, et Eesti seisab paigal.

Kui vaadata sedasama statistikaraamatut "Kuritegevus Eestis 2013" ning seda, mis 20 aasta või 10 aasta jooksul on juhtunud, siis võib öelda, et ilmselgelt on olukord paremaks läinud. Inimesed püsivad rohkem elus, käituvad korralikumalt. Samas tuleb sellest statistikaraamatust väikeste arvude puhul välja selliseid huvitavaid kurioosumeid, et kõige viksimad lapsed on Saaremaal ja kõige suuremad kraaded Hiiumaal. Ilmselt see on selline üheaastane hälve. Aga hea meel on tõdeda, et Lääne-Virumaal ja Rakveres on ka olukord paremaks läinud.

Nüüd paarist-kolmest seaduseelnõust, millel minister juba peatus. Oli küsimus, mis puudutas karistusseadustiku eelnõu edasist käekäiku. Probleemid, mis peale esimest lugemist on komisjoni ees tõusnud, jagunevad laias laastus viide gruppi. Me oleme otsast alustanud ja üldosa muudatustega seonduv on enam-vähem läbi vaadatud, mis ei tähenda aga seda, et me oleme mingisuguse põhimõttelise otsuse juba formuleerinud. Järgmine arutelu aga tuleb meil sellesama väärteo piiri üle: kui palju on paras. Kutsume osapooled kohale. Üks komplekt probleeme võiks kanda märksõna *varia*. Ma julgen öelda, et igal ametkonnal on oma haldusalas muresid ja me käime selle *varia* korraga läbi. Kirgi on kütnud intellektuaalset omandit ja konkurentsikuritegusid puudutavad küsimused. Loodetavasti aprillikuus me jõuame selleni, et võtame konkurentsikuritegude osas hetkeseisu kokku. Väärteomenetluse seadustikust nii palju, et nagu te mäletate, selle esimene lugemine on lõppenud. Õiguskomisjon väisas eelmisel suvel Riigikohtu rahvast ja me leppisime kokku, et selliste menetlusseadustike puhul me vaatame asjale koos otsa, ja lähitulevikus see väärteomenetluse seadustikku analüüsides ka ees seisab.

Valeri on küll vahepeal jõudnud minna muid asju ajama, aga nii temale kui teistele teadmiseks nii palju, et kõik Siseministeeriumi valdkonnas toimuv on meie ees järgmisel nädalal, kui Eesti Vabariik on saanud aastakese vanemaks. Siseminister räägib tegevuskava "Eesti turvalisuspoliitika põhisuunad aastani 2015" raames sellest, missugused olid 2013. aasta tulemused. Nii et seadke ennast selleks aruteluks valmis.

Mis puutub kriminaalmenetluse seadustiku aruteludesse, siis töögruppi kuuluvad inimesed kalduvad arvama, et tuleks koostada uus terviktekst. Samas on seal peale pikki arutelusid ka järeldatud, et põhimõtteliselt üht või teist aspekti muuta võiks, aga olemasolev variant ka töötab. Loomulikult on kriminaalmenetluse seadustikku uuendades meie kõige suurem vaenlane aeg – mitte küll Raivo Aeg, kes ei ole kunagi mingi vaenlane olnud. Mõtlen seda, kui kaugele jõutakse nende probleemide aruteludega ja mida on võimalik veel selle Riigikogu koosseisu ajal siin menetleda. Me oleme alustanud vahistamise temaatikaga, kui kaugele jõuame, seda näitab aeg. Ilusat nädalavahetust! Uuel nädalal seisab siis ees turvalisuspoliitika arutelu.

10:55 Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Ma palun Riigikogu kõnetooli Eesti Reformierakonna fraktsiooni esindaja Igor Gräzini!

10:56 Igor Gräzin

Austatud juhataja! Lugupeetud härra minister! Kallid kolleegid! Kui sulle esitatakse nii süstemaatiline ülevaade, siis ükskõik kui palju sa ka ei pinguta, ikka on sinu oma anarhiline, süsteemitu ja segane. Ma ei ole võimeline sellest midagi süsteemsemat välja mõtlema. Sellepärast juhin lihtsalt tähelepanu mõningatele punktidele, millest põhiettekanes juttu oli, ja kordan ühtlasi ka seda, millest rääkis kolleeg Rein Lang. See raamatuke on mahult väike, aga intellektuaalselt ja sotsioloogiliselt on see tegelikult ääretult võimas teos, mis annab ammendava pildi probleemidest, mida me täna arutame. Ma küsin igaks juhuks ka kolm minutit juurde.

10:56 Aseesimees Jüri Ratas

Jah, palun, kolm minutit!

10:56 Igor Gräzin

Ma nimetan paari momenti. Üks teema, millest võiksime kohe alustada, puudutab kohtueelse ja kohtuliku menetluse tähtaegu. Minister vastas küsimusele, aga ta ei juhtinud tähelepanu ühele aspektile, mis on õiguskomisjoni seisukohalt siiski tähtis. Tõepoolest, eeluurimise ja kohtueelse menetluse tähtajad on rangelt seotud sellega, kui kauaks võib inimese tsugundri peale panna, ilma et sa temaga midagi üldse teeksid. Praegu saab kinni panna kuueks kuuks ja need kuus kuud on uurijale ja menetlejale ülemine piir. Selle aja jooksul peab midagi tegema. Ja tavaliselt tehaksegi pärast seda, kui viis kuud ja kolm nädalat on möödas.

Eeluurimise ja menetluse pikkade tähtaegade mõte ei ole ometi selles, et hoida inimesi kinni ja rikkuda nende inimõigusi. Need on kehtestatud, et politsei, prokuratuur, riigi korrakaitse- ja uurimisasutused korralikult tööle panna. Ei pea iga kord inimest kinni panema, ei pea teda kuus kuud kinni hoidma. On olemas ka kõikvõimalikud muud tõkendid ja vahendid.

Kui me räägime tähtaegade lühendamisest, siis me ei pea silmas probleemi, et inimene istub kuus kuud kinni, vaid et inimene on teinekord kümme aastat kohtu all. Tõenäoliselt püstitab selles vallas rekordi Villu Reiljan. Kusjuures, ma rõhutan, Villu Reiljanile inkrimineeritav kuritegu on uurimise seisukohalt tõenäoliselt üks lihtsaimaid kogu Eesti ja üldse tsivilisatsiooni ajaloos. Piisaks kahest-kolmest nädalast, ja kõik oleks selge. Aga lihtsalt ei viitsitud, kirjutati Eesti Ekspressi artikleid, ja sinna nahka see asi läks. Nüüd üks sellega seotud teema. Tõepoolest on väga ohtlik ja kehv, et meil on vange keskeltläbi kaks korda rohkem, kui võiks olla. Hea küll, selline on olnud meie kriminaalpoliitika. Aga hullem on see teine arv, mis Hanno ütles: et 76% neist istub n-ö kellast kellani. See tähendab tegelikult seda, et ühel päeval, kui inimene on vangla värava taga, on ta uuesti selles maailmas, milles ta elada ei osanud. Tal ei ole perekonda, tal ei ole tõenäoliselt enam kodu, kuhu minna, ta ei oska tööd otsida, tema sissetulekud ehk rahalised võimalused on ülimalt piiratud. See on situatsioon, milles ainult ingel ei muutu retsidivistiks. Ja samas puudub meil igasugune kriminaalhooldus ja sotsiaalne abi, et aidata selliseid inimesi rehabiliteerida maailmas, kus on normaalselgi inimesel väga raske elada, eriti väljaspool Tallinna. Mingit abi nad ei saa.

Veidi ka isikuvastastest kuritegudest. Jutt oli sellest, et isikuvastaste kuritegude puhul on üheks levinud kuriteoliigiks muutunud perevägivald. Tõsi, meil on naiste varjupaigad. Nädal aega tagasi avaldas BBC ühes oma saates, et Londonis on 1200 naiste varjupaika, kuhu nad ööseks võivad minna, kui neile keegi kallale ähvardab minna. Londonis on 1200 naiste varjupaika ja vähem kui 800 meeste varjupaika! Ma kardan, et samasugune suhtarv võib iseloomustada ka Eesti olukorda – täpne teave selle kohta puudub. Tähendab, meestel, keda ei peksta üldse vähem kui naisi, pole kuhugi minna. Pubid on kinni, jalgpalli ei ole ja nii nad jäävadki tänavale. Me võtame perevägivalda justkui ainult ühest aspektist.

Teine liik perevägivalda, millest ma olen mitme konstaabliga rääkinud, eriti siin Tallinna kandis, on düsfunktsionaalsed perekonnad. See on see nn Kalevipoegade teema. Mees sõidab kaheks või kolmeks nädalaks Soome, tuleb siia tagasi, joob end täis. Esimesed kaks ööd on naisega kõik korras, aga pärast seda taastuvad tavalised suhted ja siis ta peksab teda nii et aitab. See on täiesti teistsugune sotsiaalne situatsioon, kus tegu ei ole mitte standardse koos elava pere vägivallaga, vaid vägivald on tingitud sellest, et perekonnas puuduvad normaalsed abielusuhted. Üks pereliige on tegelikult võõras, kes aeg-

ajalt kohal käib ja kellele see osa perekonnast, kes kodus püsib, kipub närvidele käima. Ja viimaseks – kaks minutit on jäänud. Juttu oli korruptsioonist ja huvide konfliktist. Need ei pruugi eksisteerida kuigi karmil moel. Korruptsioon ja huvide konfliktid on paraku rohkem levinud, kui me märkame. Ma võin hakata asutuste ja maakondade kaupa minema ning näiteid tuua. Milline on tüüpiline, standardne korruptsiooni-case? Näiteks üks riigiametnik, eeskätt inspektor või mingisugune spetsialist, hakkab koolitama just selles valdkonnas, mida ta kontrollib. Kui tahad, et tuletõrjeinspektor võtaks vastu sinu ehitusobjekti, pead sa tellima temalt kolm loengut Tallinna tuletõrje puhkpilliorkestri ajaloost ja ei tea millest veel. Kõik käib kuidagi nurga tagant. Kõige nipikam kogu selle asja juures on see, et sa ei telli loengut mitte tema käest, vaid kuskilt firmast. Aga õhtul, kui sa lähed loengut kuulama, siis sa näed, et see on ju sama mees, kes päeval juba korra sinu juures käis. Tegelikult on see palju massilisem probleem, kui tundub. Seegi on üks korruptsiooni liikidest, kuigi mitte väga karm. Ma ei ütle, et need on nii õudsed inimesed vms, aga see on ka korruptsioon, mis õõnestab minu arust riigi, eriti riigi inspeksioonide autoriteeti praegu kõige rohkem. Ma võiksin veel kaheksa minutit rääkida, aga mul on aeg otsa saanud. Aitäh!

11:03 Aseesimees Jüri Ratas

Suur tänu! Palun Riigikogu kõnetooli Eesti Keskerakonna fraktsiooni esindaja Peeter Võsa!

11:04 Peeter Võsa

Lugupeetud eesistuja! Austatud kolleegid! Kriminaalpoliitikast rääkides tahan peatuda lühidalt kolmel teemal. Need on juriidilise isiku ehk ettevõtte kriminaalvastutus, kriminaalmenetlus üleüldiselt ja alaealiste kriminaalpoliitika.

Alustan juriidilise isiku kriminaalvastutusest. Eesti võttis juriidilise isiku kriminaalvastutuse omaks karistusseadustiku jõustumisega 1. septembril 2005. Selle ajani sai kuriteo toimepanijaks olla vaid füüsiline isik. Kehtiva karistusseadustiku § 14 kohaselt vastutab juriidiline isik seaduses sätestatud juhtudel teo eest, mis on toime pandud tema organi, selle liikme, juhtivtöötaja või pädeva esindaja poolt juriidilise isiku huvides. Praktikas on nende isikute ring väga lai, ulatudes mis tahes inimeseni, kellel on õigus esindada juriidilist isikut suhetes kolmandate isikutega. Kehtiva seaduse alusel on juriidilist isikut võimalik vastutusele võtta ligi 170 kuriteokoosseisu puhul. Muudatusega see arv kasvab. Samas, nagu on öelnud ka õigusteadlane Jaan Sootak ja Riigikohtu nõunik Elina Elkind ühes oma kirjutises, tuleb silmas pidada seda, et juriidilise isiku olemusest ja tema vastutusest rääkides jõuame paratamatult tõdemuseni, et juriidilisel isikul puuduvad käed, et näiteks sokutada ametniku taskusse pistist või midagi muud säärast teha. Seega süüteo faktiline toimepanemine jääb ikkagi lisaks juriidilise isiku vastutusele täiesti tavalisele lihast ja luust inimesele. Juriidilise isiku vastutus ei välista süüteo toime pannud füüsilise isiku vastutust. Praktiseerivad advokaadid ja teised õigusega kokku puutuvad isikud on tulevikus tekkivat olukorda kommenteerinud kui sisulist rahapumpamismehhanismi, millega hakatakse täitma riigikassat. Siinkohal võib iga saalis olev rahvasaadik ise mõelda, miks koalitsioonierakonnad sellise otsuse vastu võtsid.

Teine teema, millel põgusalt peatun, on kriminaalmenetlus. Nimelt, 2012. aastal andis Keskerakond Riigikogus sisse mahuka eelnõu, kus olid välja toodud Eesti kriminaalmenetlust puudutavad seisukohad ja vastuolud Euroopa Inimõiguste Kohtu mitme lahendiga. Kuigi eelnõu on leidnud oma lõpu koalitsioonisaadikute sügavates sahtlites, on sellest natukene kasu ka olnud. Nimelt, Justiitsministeerium on kokku kutsunud kriminaalmenetluse töörühma, kus on esindatud eri ametit pidavad inimesed alates prokuröridest ja lõpetades advokaatidega. Käsitletud on mitmesuguseid Eesti kriminaalmenetluse teemasid.

Nüüd aga kirjeldan ma teile lühidalt ühte sündmust, mis iseloomustab meie praegust kriminaalpoliitikat teatud vaatevinklist. Nimelt, üks sügavalt usklik IT-spetsialist võttis oma auto peale hääletajad. Hääletajad varastasid IT-spetsialisti auto tagaistmel olnud süle- ja tahvelarvuti. Varguse ohvriks langenud inimene teatas sellest politseile. Kuna ta töötas sertifitseerimiskeskuses, polnud tegu pelgalt asja vargusega, vaid nendes arvutites oli tema jaoks oluline informatsioon, mis oli vaja kiiremas korras tagasi saada. Kahjuks peab tõdema, et politsei uurimisveskid töötavad aeglaselt. Just sel põhjusel oli isik nõus varastelt tahvelarvuti tagasi ostma. Tagasiostmisest teavitas kannatanu loomulikult ka politseid. Politsei reageering oli üllatav: tekkis hoopis vastupidine olukord. Selle asemel et kulutada ressursi varaste leidmisele, algatati isiku enda vastu kriminaalmenetlus. Tehti läbiotsimine tema kodus, mis asub kloostris. Lisaks kõik muu sinna juurde kuuluv, täpselt nagu filmis – käerauad, kumminui,

kahtlustatavana peeti kinni 48 tunniks. Seega, üht Eesti kriminaalpoliitika suunda võib iseloomustada järgmiselt: vahet ei ole, kedagi peab süüdi mõistma. Samuti nähtub sellest juhtumist asjaolu, et kõik, mis ei ole uurijatele keelatud, on neile nende arvates lubatud. Päris nii see ei ole.

Kolmandaks ja lõpetuseks tahan rääkida Tapa Erikooli juhtumist. Me ei saa enam pead liiva alla panna ja teha nägu, et kõik on korras. Ei ole ju! Meil on vaja kiiremas korras uut erikooli koos tubli personaliga. Teoorias räägime, et lapsi, kes on toime pannud süüteo, ei tohi kohelda selliselt nagu patustanud täiskasvanuid, vaid tuleb pöörata erilist rõhku nende harimisele. Nõustun sellega. Kuid Eesti Vabariigis puudub praegu selline koht, kus oleks võimalik selliseid erilist kohtlemist vajavaid lapsi harida. Sellega lõpetan.

Need kolm on tõsised teemad, mille üle tuleks mõelda ja diskuteerida nii opositsiooni- kui koalitsioonisaadikutel. Aitäh!

11:09 Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Rohkem kõnesoove ei ole, sulgen läbirääkimised. Kindlasti edastan ka tänu justiitsministrile, ministeeriumile ja meie õiguskomisjonile selle ülevaate eest. Teise päevakorrapunkti käsitlemine on lõppenud.

Head ametikaaslased, meie istung on lõppenud. Ma tänan teid ja soovin teile jõudu teie töös!

Istungi lõpp kell 11.09.